

EROUL DE LA PLEVNA ȘI SMÎRDAN : GENERALUL CERCHEZ

M. VASILUȚA, G. SIBECHI

Între cele mai proeminente personalități militare care au dovedit înalte virtuți ostășești, în războiul pentru cucerirea independenței de stat a României s-a aflat și generalul Mihail Cristodulo Cerchez.

Despre strămoșii săi (după mamă) Cantemir afirma că ar fi „cerchezi”¹, opinie preluată de Constantin Sion² și ulterior de Gh. Ghibănescu³. Cert e că cerchezeștii n-au „venit din Circazia în vremea domnului Constatin Cantemir”⁴, deoarece sînt atestați documentar încă de la sfîrșitul secolului al XVI-lea⁵. Pentru slujbe „drept credincioase” aduse domnilor și țării, Cerchezeștii au fost promo-vați în diverse dregătorii, fiind înzestrați cu proprietăți în ținuturile Putna, Iași, Tutova, Dorohoi și mai ales în ținutul Fălciului, pe valea Elanului și Prutului, la Bărboși, Tupilați, Rîșești⁶. Dintre dregători, menționăm pe Ștefan Cerchez vel comis în vremea lui Constantin Vodă Cantemir și pe hatmanul Costache Cerchez, care a avut curtea pe locul unde se găsește astăzi „Casa V. Pogor” din Iași⁷.

Mihail Cristodulo, care mai tîrziu își va adăuga și numele mamei (Cerchez), s-a născut la Bîrlad la 8 iulie 1938⁸, deși urmașii săi au menționat data de 8 iunie 1839⁹. După mărturiile documentare, tatăl său a fost doctorul Christodulo¹⁰, despre care Sion, bun cunoscător al epocii spunea : „Hristodor [...] Neculai [...], ducîndu-se la Viena [...] au învățat arta doctorească ; și viind ca doctor la Bîrlad, hatmanul Costache Cerchez, fiindcă sărăcise, i-au dat o fată”¹¹. Părerea lui Nicu

¹ D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Ed. Tineretului, Buc., 1965, p. 205.

² Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei*, Buc., 1973, p. 309—310.

³ Gh. Ghibănescu, *Surte și izvoade*, XI, p. 52.

⁴ C. Sion, *op. cit.*, p. 310.

⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. XIV, p. LXVII; C. Sion, *op. cit.*, p. 310, nota 95.

⁶ C. Sion, *op. cit.*, p. 309—310.

⁷ I. Arhip, *Casa Pogor*, Ghid, Complexul muzeistic Iași, p. 3.

⁸ I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. IV, Buc., 1933, p. 313, 319.

⁹ Radu R. Rosetti, *Jurnalul de operațiuni al diviziei de infanterie de rezervă*, 23 iulie 1877—29 iulie 1878, manuscris inedit, Buc., 1929, p. VI. Aceeași dată este săpată și pe piatra de mormînt a familiei Cerchez, din cimitirul Eternitatea Iași.

¹⁰ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. XIV, p. LXVIII—LXIX.

¹¹ C. Sion, *op. cit.*, p. 305.

Cerchez că tatăl generalului a fost un Costache Cristodor este greșită¹². Nicolae Christodulo și-a luat diploma de doctor la 8 iunie 1832 la Universitatea din Heidelberg¹³, iar la 15 ianuarie 1833 a fost numit medic al orașului Bîrlad¹⁴. Mama lui a fost Elena¹⁵ sau Elencu¹⁶, fiica hatmanului Costachi Cerchez.

Mihail a început învățătura, după moda vremii, în familie sub îndrumarea emigrantului polonez Mitrasewsky¹⁷, continuînd-o în pensionul francezului Malgouverné la Iași¹⁸, iar mai apoi la Academia Mihăileană¹⁹. Nu cunoaștem din ce motive și-a întrerupt studiile, angajîndu-se ca funcționar la Departamentul dreptății din capitala Moldovei²⁰. Estimîndu-și realist aptitudinile a găsit de cuviință să îmbrățișeze cariera armelor și s-a înrolat ca voluntar în armată cu gradul de cadet²¹.

Fără să urmeze școala militară, așa cum greșit s-a arătat²², dovedindu-și inteligența și capacitatea în fața superiorilor, urcă rapid treptele ierarhiei mili-

Generalul Mihail Christodulo Cerchez
(1839—1885)

¹² Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. VI.

¹³ Arh. st. Iași, *Colecția documente*, p. 709, doc. 7.

¹⁴ V. Gomoiu, *Adaos la vol. I din Repertoriul medicilor, farmaciștilor și veterinarilor*, Buc., 1941, p. 36.

¹⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. XIV, p. LXVIII—LXIX.

¹⁶ Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. VI.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Arh. St. Iași, *fond, Comitetul de inspecțiune școlară*, pachet 703, f. 1—2.

¹⁹ „Curierul”, an. XIII, nr. 77, din 17 (29) iul. 1885, p. 3.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. VI.

tare: la 23 mai 1856, era vansat sergent²³, pentru ca la mai puțin de un an (10 aprilie 1857) să intre în corpul ofițerilor, fiind avansat „sublocotenent”²⁴. Fiind „foarte ambițios în suflet”²⁵, după cum îl caracteriza un prieten, Cerchez avea să trăiască satisfacția realizării ca personalitate în atmosfera de veritabilă renaștere națională a acelor ani; la 26 septembrie 1858, a fost înălțat la gradul de locotenent²⁶, iar la 30 august 1860, deci la mai puțin de 22 de ani, căpitan²⁷.

Remarcat fiind de superiori este trimis, împreună cu alți ofițeri, în Franța, ca să asiste la manevrele militare de la Chalons²⁸. Incontestabil, contactul tînărului ofițer cu Franța și în mod special cu armata franceză a constituit o adevărată revelațiune. Impresionat de cele văzute acolo, după întoarcerea în patrie, și-a continuat mai asiduu studiul temeinic, reușind ca, în scurtă vreme să posede o bogată cultură generală și de specialitate, plasându-se astfel printre ofițerii de elită ai armatei române. Între timp a primit și gradul de maior, la 27 decembrie 1863²⁹, iar în anul următor, la 27 februarie s-a căsătorit, fiind în Iași, cu Elena, „fiica răposatului spătar Costachi Cerchez”³⁰. A avut 5 copii³¹: Nicu (căsătorit cu Alina Ciolac), Aglaia (căsătorită cu M. Hurmuzescu), Eliza (căsătorită cu dr. Bothezat), Olga (căsătorită cu Ion Rosettos)³² și Maria (căsătorită cu Enrico Gambera)³³.

Fiind rudă cu oameni de cultură ca V. Pogor, frații Negruzzi ș.a., aderă la Societatea „Junimea” încă din anul 1865, apărind în documentele acesteia ca al 16-lea membru³⁴, chipul său găsindu-se printre medalioanele junimiștilor atît la 1873 cît și la 1883. Contactul cu „Junimea” era firesc, Cerchez dovedindu-se „mare amator de literatură” și totodată omul care „se interesa de orice ramură a cuge-tării omenestî”³⁵.

Ca maior a fost mutat mai întîi la Ploiești, apoi la București, unde s-a aflat în noaptea de 11 februarie 1866, cînd a fost detronat Alexandru Ioan Cuza de către ofițerii complotiști din anturajul col. N. Haralambie, maior Lecca, căpitan Candiano-Popescu ș.a. Om de caracter, integru și loial, maiorul Cerchez n-a participat la detronarea lui Cuza, față de care avea o deosebită stimă și recunoștință, fapt pentru care a fost urmărit îndeaproape, în acea noapte de pomină, cu mare bal în casa omului cu „ochi de broască” C. A. Rosetti. În acest scop, știindu-i-se convingerile, pentru a fi neutralizat, maiorul Lecca l-a supravegheat îndeaproape. Nicu, fiul său povestea că „maiorul Lecca cunoscîndu-i caracterul loial și bănuindu-l a fi incapabil de a-și călca jurămîntul, l-a supravegheat de aproape, jucid împreună șah pînă după ora 11, cînd s-a retras, după asigurarea ce a căpătat că este obosit și rămîne să se culce”³⁷. Cu toate că Cerchez nu a semnat protestul împotriva militarilor complotiști³⁸, a refuzat să depună jurămînt față de guvernul provizoriu³⁹. În consecință, după plecarea lui Cuza din țară, locotenența dom-

²³ *Anuarul oficial al armatei române*, 1877, p. 114.

²⁴ *Ibidem*, 1876, p. 130.

²⁵ Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, Ed. Cartea Românească, f.a., p. 44.

²⁶ *Anuarul oficial al armatei române*, 1876, p. 130.

²⁷ *Ibidem*, 1877, p. 114.

²⁸ „Curierul”, an. XIII, nr. 77, din 17 (29) iul. 1885, p. 3.

²⁹ „Monitorul, jurnal oficial al României”, din 8 (20) oct. 1867, p. 227, col. 1.

³⁰ Arh. st. Iași, *fond stare civilă, căsătorii*, 1864, nr. 68.

³¹ „Curierul”, an. XIII, nr. 77, din 17 (29) iul. 1885, p. 3.

³² Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. XIV, p. LXIX.

³³ Informație oferită de la Elena Korné și Niculina Frastaticeanu, din București, str. I. Ursu nr. 31, nepoatele generalului Cerchez, cărora le mulțumim și pe această cale.

³⁴ I. E. Torouțiu, *op. cit.*, p. 313, 317.

³⁵ Se pot vedea la „Casa Pogor” din Iași.

³⁶ Iacob Negruzzi, *op. cit.*, p. 44.

³⁷ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. VI, nota 3.

³⁸ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XIV, Ed. III, Buc., p. 85, nota 49.

³⁹ *Dicționarul enciclopedic român*, vol. I, A—C, Buc., 1982, p. 586, col. 2.

nească l-a îndepărtat din armată, împreună cu alți ofițeri rămași fideli domnitorului unirii. În această situație s-a retras la moșia soției sale, Zaboloteni, de lângă Bivolari, Iași ⁴⁰.

În 1867, domnitorul Carol, apreciind pregătirea ofițerilor trecuți în disponibilitate care nu aveau altă vină decât aceea de a nu-și fi călcat jurământul, i-a rechemat încadrându-i, cu același grad în unitățile respective, între ei numărându-se și Cerchez ⁴¹.

La 2 decembrie 1867, este avansat locotenent colonel ⁴² în garnizoanele Galați și Ismail, unde prin manierele și pregătirea sa, la scurt timp a câștigat încrederea superiorilor și stima ostașilor și ofițerilor de sub comanda sa.

În iunie 1869 s-a evidențiat la manevrele de pe platoul Turcenilor de lângă Tecuci, manevre despre care s-a scris în presă și diverse lucrări de specialitate ⁴³.

La 1 ianuarie 1870, a fost avansat colonel ⁴⁴, la vârsta de numai 30 de ani, încredințându-i-se comanda regimentului de linie din Craiova ⁴⁵.

Dotat cu o cultură amplă, animat de aceleași idealuri ca și colegii săi de la „Junimea”, colonelul Cerchez a desfășurat o intensă activitate concretizată prin mai multe conferințe ținute în cercurile militare. Fiind la curent cu noutățile artei militare, Cerchez a încercat să combată ignoranța și rutina ofițerilor care „omorau timpul” în loc să-și ridice gradul de competență profesională, iar la manevre nu puteau să se impună, pentru că nu erau siguri pe ei înșiși ⁴⁶. Ca răspuns la criticile făcute de ziarul „Românul” armatei, colonelul Cerchez a redactat un proiect de răspuns intitulat: „Reflexiuni asupra forței armatei a României” ⁴⁷, în care arată că „starea de azi a armatei noastre, merită mai mult decât oricând criticele binevoitoare și inspiră descurajare celor ce se silesc în zadar s-o face să prospere” ⁴⁸. În concluzie a propus descentralizarea administrativă, recrutarea regională, supravegherea locală, contopirea milițiilor sau schimbarilor cu unitățile permanente. A combătut, de asemenea, abuzul tradițional, atacând pe cei ce vorbeau despre tradițiuni organice, pe care nu le cunoșteau și nu se puteau aplica în condițiile social politice de atunci ⁴⁹.

Reține atenția în mod deosebit preocuparea lui Cerchez de cunoaștere a literaturii universale, preocupare oglindită în schița din conferința despre „romanul romantic” în care analizează cu competență, operele lui J. J. Rousseau, Goethe, M-me de Staël, Chateaubriand, Scott, ajungând la concluzii juste ⁵⁰.

Cu toată multitudinea de preocupări profesionale, Cerchez a continuat preocupările științifice, ținând legătura cu „Junimea” din Iași ⁵¹. Astfel, în septembrie 1876, a întreprins primele săpături arheologice la Movila Răbiei de pe proprietatea moșiei sale din com. Rîșești, jud. Vaslui (fost Fălciu), cu care prilej a evocat tradiția istorică despre acest loc în Convorbiri literare ⁵², menționate apoi de prof. C. D. Vasiliu în lucrarea sa „Movila Răbiei” (1935). Ca o mărturie a modestiei sale e semnarea articolului respectiv doar cu inițialele M.C.C. ⁵³.

⁴⁰ Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. VI.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² „Monitorul, jurnal oficial al României”, din 8 (20) oct. 1867, p. 227, col. 1.

⁴³ *Anuarul oficial al armatei române*, 1876, p. 130.

⁴⁴ R. Rosetti, *op. cit.*, p. VII.

⁴⁵ *Anuarul oficial al armatei române*, 1877, p. 144.

⁴⁶ R. Rosetti, *op. cit.*, p. VI—VII.

⁴⁷ „Românul”, an. XV, din 21 febr. 1871.

⁴⁸ R. Rosetti, *op. cit.*, p. VII.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ R. Rosetti, *op. cit.*, p. VII.

⁵¹ G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Ed. Remus Cioflec, f.a., vol. I, p. 210.

⁵² „Convorbiri literare”, an. X, nr. 9, din 1 dec. 1876, p. 344—348.

⁵³ Iacob Negruzzi, *op. cit.*, p. 44.

Merită relevante cu această ocazie și calitățile sale diplomatice, cu care a reușit să realizeze servicii țării în timpul misiunilor încredințate în Serbia și Rusia⁵⁴.

În urma ostilităților sirbo-turce din 1876, col. Cerchez a fost numit comandant al Corpului de observație de la Gruia, cu misiunea de a apăra neutralitatea patriei și integritatea hotarelor românești în zona cea mai periculoasă între Corabia și Gruia, localitate situată la gura Timocului.

După trei luni de activitate la frontiera sudică a țării, activitatea corpului de observație a încetat⁵⁵.

Odată cu mobilizarea armatei române în aprilie 1877, a fost numit mai întâi comandant al diviziei a II-a⁵⁶, iar ulterior comandant al diviziei I-a⁵⁷.

Trupele comandate de colonelul Cerchez, dispuse în zona Calafatului, au primit botezul focului la 28 aprilie 1877, răspunzând bombardamentelor turcești de la Vidin. Totodată, aceste trupe, respingând incursiunile turcilor, au asigurat acoperirea armatei române în Oltenia⁵⁸.

La 23 iulie 1877, Cerchez a primit comanda diviziei de rezervă de infanterie⁵⁹.

La 9 septembrie, divizia de rezervă, sub conducerea distinsului și mult încercatului col. M. Cerchez a luat numele de divizia a II-a a Corpului de operații⁶⁰.

După 15 septembrie 1877, această divizie alcătuită din unități de infanterie, artilerie, cavalerie și geniu a ocupat cele mai înaintate poziții din zona de operații în locul diviziilor a IV-a și a III-a epuizate în urma sîngeroaselor lupte din fața Plevnei⁶¹.

Această cecitate bine întărită și apărată cu fanatism de turci, sub comanda celui mai capabil general, Osman Pașa, nu putea să fie ocupată decît prin asediu. Astfel, în luna septembrie 1877, a început încercuirea sistematică a acestui obiectiv militar, sub conducerea generalului rus Tottleben, cunoscut de la asediul Sevastopolului.

Col. M. Cerchez a supravegheat și dirijat cu competență fortificațiile din sectorul său de activitate și a respins orice atac turcesc⁶².

Ca să cunoască intențiile și puterea vrăjmașului din reduta Grivița nr. 2, trupele diviziei a II-a în noaptea de 5 octombrie 1877 au executat un atac cu rezultate îmbucurătoare⁶³.

Încurajate de succesele din 5 oct., trupele române, la 7 octombrie 1877, au atacat a treia oară reduta Grivița nr. 2⁶⁴.

A doua zi, 8 oct., divizia a IV-a epuizată și extenuată în urma marilor bătălii purtate în fața Plevnei, s-a retras de pe pozițiile înaintate ale frontului⁶⁵.

Aceste poziții au fost ocupate de unitățile diviziei a II-a a armatei de operații, care sub conducerea col. M. Cerchez, vor duce greul războiului pînă la 18 februarie, luînd parte activă la cucerirea Plevnei, Smîrdanului și ocuparea Vidinului.

La sfîrșitul lunii octombrie 1877, domnitorul Carol și împăratul Alexandru al II-a, însoțiți de ofițeri de stat major, au vizitat sistemul de fortificații din sec-

⁵⁴ Radu R. Rosetti, *Documente inedite relativ la Corpul de observație de la Gruia, Anuarul Institutului de istorie națională*, Cluj, vol. V, 1929, p. 307.

⁵⁵ N. Iorga, *Correspondance diplomatique sous le roi Charles I-er*, p. 123.

⁵⁶ „Monitorul oastei”, an. XVIII, nr. 11 din 2 mai 1877, p. 341—343.

⁵⁷ *Documente privind istoria României, războiul pentru independență*, vol. VI, p. 319, 320.

⁵⁸ R. Rosetti, *Partea luată de armata română în războiul din 1877—78*, Buc., 1926, p. 33.

⁵⁹ *Documente privind istoria României*, op. cit., vol. VI, p. 118—119.

⁶⁰ Doc. cit., vol. VI, p. 126.

⁶¹ R. Rosetti, op. cit., p. 187.

⁶² Doc. cit., vol. VI, p. 308, Art. st. Buc., Fond M.St.M., dos. 582, f. 267.

⁶³ *Ibidem*, fond Palat, Dos. rapoarte, f. 96.

⁶⁴ Doc. cit., vol. VI, p. 598, 608—610.

⁶⁵ R. R. Rosetti, *Jur. operațiuni*, p. 183.

torul românesc și au rămas pe deplin satisfăcuți de pregătirea ostașilor și executarea lucrărilor de întărire din jurul Plevnei⁶⁶.

Cu acest prilej au constatat că, în noaptea de 29 octombrie avant-posturile diviziei a II-a au ocupat poziții noi, apropiindu-se de Plevna⁶⁷.

Comandanții supremi a armatei româno-ruse ca și aghiotantul imperial Arnold de Bavaria care a inspectat paralela și minele contra redutei Grivița nr. 2, au rămas adânc impresionați de executarea acestor lucrări și au adus elogii col. M. Cerchez și Statului său Major⁶⁸.

Orientarea profesională, în diferite ramuri de specialitate a comandantului diviziei a II-a a fost apreciată și de specialiști cu înaltă calificare cum a fost cazul generalului Tottleben și generalului Gern, profesor de tactică, strategie și mine de la Institutul militar din Petersburg aghiotant al împăratului Alexandru al II-lea, care a vizitat la 22.X.1877 galeria de mine și a fost însoțit de ofițeri de geniu, care i-au prezentat planul general al tranșeelor și terenurilor minate⁶⁹.

Turcii, epuizați și împrăștiți de diferite calamități și focul ucigător al trupelor aliate ca să scape de încercuirea care-i amenința, au încetat focul și se pregăteau să fugă din incinta Plevnei, spre Sofia, peste podul aruncat pesteriului Vid. În aceste condițiuni, unitățile diviziei a II-a au supravegheat cu atenție mișcările lor și au strâns cercul de foc ce-i amenințau.

Col. M. Cerchez a distribuit unitățile diviziei a II-a astfel: brigada col. Sacchellarie la fortul Marelui Duce Nicolae, înapoia redutei Craiova, brigada col. Rosnovanu în avantposturi pe valea Susurului.

Divizia a II-a va intra în acțiune la primul semnal pe valea Bucovului spre Susurlu și Demirkioi⁷⁰.

Col. M. Cerchez cu promptitudinea ce-l caracterizează, prin ordinul de zi nr. 12 din 23 noiembrie 1877 a dat ordin trupelor diviziei a II-a să ocupe anumite poziții și să intre imediat în acțiune⁷¹.

Turcii, din reduta nr. 2 n-au răspuns la bombardamentul artileriei noastre din 26 noiembrie.

Lt. col. Șisman, comandantul tranșeelor a primit ordin să supravegheze mișcările turcilor din tranșee și redută.

Col. M. Cerchez, bine informat, raportează gen. Alex. Cernat că apărarea redutei e foarte slabă, iar bateriile turcești de la Bucov sînt inactice. Bănuiește că turcii se pregătesc să părăsească reduta și să reziste la Bucov⁷².

Lt. col. Cotruș în ziua de 28 noiembrie 1877, pe la orele 8, a fost înștiințat de comandantul regimentelor 4 și 6 linie, că maiorul Stoilov le-a adus la cunoștință că turcii au fugit din redută și de pe culmea Bucovului.

Aducînd aceasta la cunoștința comandantului diviziei a II-a, acesta le-a dat ordin să le ocupe cu rapiditate și a trimis imediat un ofițer de stat major să aducă la cunoștința unităților hotărîrea luată de divizie.

Această hotărîre a fost adusă la cunoștință diviziei a III-a, generalului Cernat și Krudner și i-a rugat să dea ordin artileriei să înceteze focul în sectorul unde înaintează unitățile diviziei a II-a, ca să nu fie victimele bombardamentului artileriei noastre și a bateriilor rusești.

Împreună cu Statul său major, pe o vreme cețoasă de toamnă tîrzie, col. M. Cerchez a intrat în tranșee spre a ajunge la bateria de poziție nr. 5, de unde se vedeau luptele pe valea Vidului și se auzeau detunături îngrozitoare însoțite de flăcări de foc și nori de fum.

De aici a mers la reduta nr. 2 și a dat ordin regimentului 6 dorobanți ca sub tirul brigăzii a 3-a să ocupe reduta Grivița nr. 2 și să înainteze spre Bucov,

⁶⁶ *Documente privind istoria României*, op. cit., vol. VII, p. 237.

⁶⁷ R. Rosetti, *Jur. operațiuni*, p. 29.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 101.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 102—103.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 103.

⁷¹ *Ibidem*, p. 108.

⁷² *Ibidem*, p. 109.

care era ocupat de două batalioane din regimentul 6 linie. La orele 9,30, col. M. Cerchez a ajuns pe înălțimile Bucovului, unde s-a întâlnit cu lt. col. Cotruț, comandantul regimentului 4 linie⁷³.

O delegație a bulgarilor din Plevna s-a prezentat comandantului diviziei a II-a și i-au cerut protecție împotriva jafurilor și abuzurilor săvârșite de auto-ritățile turcești și diferite bande de răufăcători.

Unitățile diviziei a II-a au fost dirijate cu pricepere și curaj de col. M. Cerchez și subalternii săi, col. Sachelarie, col. Vlădescu, col. Cantili, col. Arion, col. Berindei, lt. col. Cotruț ș.a.

Regimentele 1, 5, 6 de linie și reg. 4 dorobanți au purtat luptele grele pe valea și înălțimile Bucovului în fața Opanezului și mai ales pe dealul dintre Plevna și podul de peste riul Vid.

Maiorul Telesman, comandantul liniei de tiraliori (linia I-a), a fost susținut de un batalion din regimentul 4 dorobanți până la piciorul dealului Opanez, unde turcii erau bine întăriți și apărați de fortificații puternice. Bateriile artileriei au ocupat înălțimile Bucovului și au deschis foc asupra văii dintre Opanez și șoseaua Opanezului, unde era grosul armatei turcești. Col. M. Cerchez veghea cu multă atenție și a dat dispozițiuni col. Vlădescu să înainteze cu multă precauțiune, căci la stînga șoselei se află o vilcea, unde erau adăpostite multe unități inamice. Totodată a trimis un ofițer de stat major să vadă dacă trupele rusești înaintează spre a susține aripa stîngă a frontului armatei române.

În momentul cînd tiraliorii reg. 3 se desfășurau și erau gata să înceapă atacul, trupele inamice din stînga și dreapta șoselei ca și celelalte unități și baterii turcești au ridicat steagul alb și s-au predat. La stînga regimentului 3 linie, pe deal, înaintau batalioanele regimentului 6 de sub comanda col. Algii⁷⁴.

Pe la orele 10, trupele brigăzii Sachelarie și Boronescu au ocupat trei redute pe înălțimile Opanezului, care formau linia întîia. Aceste trupe schimbau focuri dese cu inamicul, care s-a retras în a doua linie de redute spre a proteja ieșirea în valea Vidului.

Bateriile române instalate înainte de Demirkioi, au susținut toată dimineața, un foc violent, la care au răspuns bateriile inamicului ce au rămas la podul de la Vid și la Opanez. Pe la orele 11 românii au ocupat reduta Opanez și au luat 2000 prizonieri, arme și armament⁷⁵.

Încă de la ora 10 dimineața — spune generalul Cernat — comandantul armatei de operații, orașul Plevna a fost ocupat de trupele diviziei a II-a.

La orele 12, întăriturile Bucovului și Opanezului erau în mîinile armatei române. Loviți din toate părțile de români și de ruși, la orele 13, turcii au depus armele și au ridicat steagul deasupra cetății Plevna.

Comandantul diviziei a II-a, însoțit de col. Berindei și col. Arion, înaintînd spre Vid, pe unde au încercat turcii să fugă, au găsit într-o căsuță pe Osman Pașa, rănit în toiul luptelor. Acesta adresîndu-se col. M. Cerchez, cu vocea stînsă de durere și emoție, a spus: „Capitulez cu armata mea, predîndu-mă junei și bravei armate române“⁷⁶. Venită din partea unuia din cei mai de seamă generali ai Turciei, această recunoaștere redă valoarea pe care a avut-o cu adevărat armata română și marii săi conducători⁷⁷.

Col. M. Cerchez, cu mîrînimia care-i caracterizează pe marii conducători de război ai omenirii, a ținut seama de doleanțele și sentimentele celui învins, îngăduindu-i să se așeze acolo, unde-i convine și i-au lăsat o gardă formată din ostașii regimentului 3 linie.

Osman Pașa n-a voit să încheie nici o convenție și cu aceleași sentimente umanitare a rugat pe col. M. Cerchez să nu maltrateze pe ostașii săi, să lase

⁷³ *Ibidem*, p. 110—111.

⁷⁴ *Documente privind istoria României, op. cit.*, vol. VII, p. 711.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 712.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 714.

⁷⁷ Gh. Bejancu, Ilie Ceaușescu, V. Mocanu, C. Olteanu, *Asalt la redute*, p. 18—19, Buc., 1969.

ofițerilor turci caii și bagajele, iar pe locuitorii Plevnei i-a lăsat la mărînimia învingătorului ⁷⁸.

După spusa lui Osman-Pașa, au capitulat 42 000 ostași și 106 tunuri. În realitate 43 000 ostași, 2 138 ofițeri și 77 tunuri ⁷⁹.

Prizonierii și prada de război a fost împărțită între cei doi aliați: în prezența col. M. Cerchez și generalul Scobeleff. Armata română a luat doi pași: 25 ofițeri superiori, 400 ofițeri inferiori, 8 660 soldați și 1 190 răniți ⁸⁰.

La 1 decembrie 1877, pentru meritele excepționale dobîndite pe cîmpul de luptă în fața inamicului, a fost avansat, prin înalt ordin, general de brigadă ⁸¹.

După 4 zile de la prima reorganizare, prin înalt ordin de zi, armata primește o nouă reorganizare la 6 decembrie 1877, prin care corpul II de sub comanda generalului Haralambie, primește numele de *Corpul de vest*, care cuprinde diviziile I, II și IV. Prin noua reorganizare, col. Sachelarie, comandantul brigăzii I e înlocuit cu col. Cantili ⁸².

Cartierul general al Corpului de vest se stabilește mai întîii la Rahova apoi se mută la Lom Palanca.

Trupele diviziei a II-a, împărțite în două coloane înaintează vijelios spre Pasu Palanca, Belogradic și Vid, ca să asigure spatele diviziei I, comandate de col. Leca și diviziei IV, condusă de col. Angheliescu.

La 10 ianuarie 1878, generalul M. Cerchez, împreună cu Statul său Major, studiază pozițiile cîmpului de luptă din fața Smîrdanului și raportează corpului de vest că e gata să atace Smîrdanul și Ianova, cu toate că zăpada era mare și bateriile col. Herkt se deplasau greu și nu puteau să cunoască terenul care era înzăpezit ⁸³.

În vederea ocupării Vidinului, generalul M. Cerchez, împreună cu ceilalți comandanți de divizii au studiat cîmpul de operații și au adus la cunoștința corpului de vest că pot începe atacul la 12 ianuarie 1878, orele 7. După ordinea de bătaie, stabilită de generalul Cerchez, atacul va fi simultan, începînd cu localitatea Tatargic, unde era sectorul diviziei a IV-a. Divizia a II-a, întărită cu escadronul de călărași și brigada de roșiori de sub comanda col. Leca, aduse de la divizia I-a va ataca satele Smîrdan și Ianova, iar trupele diviziei I, satele Nivsoelo și Rupcea.

La 12 ianuarie, orele 8. pe o vreme întunecată și cețoasă a început atacul asupra pozițiilor înaintate ale inamicului de la Smîrdan și Ianova, sub directă conducere a generalului M. Cerchez, care de pe înălțimile Dincoviței, dirija diferite unități de pe teatrul de luptă, cu competență și curaj.

După ocuparea Tatargicului, pe la orele 14, de către trupele Diviziei a IV-a, unitățile div. I, de sub comanda col. Leca au trecut la atac, concomitent cu ostașii diviziei a II-a, care erau pe poziții centrale și înaintate. Atacul lor impetuos a fost sprijinit cu măiestrie de tirul artileriei, dirijat de col. Herkt.

La orele 17 Smîrdanul a fost ocupat cu toată rezistența înversunată a inamicului. Românii au luat 300 prizonieri, 4 tunuri, un drapel și alte prăzi de război. În timpul luptelor de la Smîrdan și Ianova, turcii au părăsit toate satele pînă la Dunăre ⁸⁴.

Din ordinul gen. M. Cerchez, un batalion din reg. 6 linie a ocupat, în noaptea de 13/14 ianuarie satul Smîrdan, iar alt batalion din reg. 3 dorobanți, satul Ianova. Împreună cu reg. 9 dorobanți, de sub comanda lt. col. Holban cu misiunea de a ataca Vidinul, sprijiniți de brigada de călărași de sub comanda col. Cernovodeanu ⁸⁵.

⁷⁸ Radu R. Rosetti ; *Jur. de operațiuni a diviziei a II-a*, p. 112—113.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 114.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 115.

⁸¹ *Anuarul oficial al armatei*, 1879, p. 22.

⁸² R. Rosetti, *Jur. de operațiuni a diviziei a II-a*, p. 117.

⁸³ *Ibidem*, p. 154—155.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 168—174.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 174—183.

Gen. M. Cerchez, la 16 ianuarie 1878, cu spiritul său de perspicacitate și inițiativă, a luat toate măsurile cuvenite, de acord cu comandații de unități în subordine, ca să supravegheze neîncetat mișcările turcilor din cetatea Vidinului, să-l informeze de urgență și să intre imediat în acțiune în cazul unui eventual atac⁸⁶.

La 18 ianuarie, Vidinul a fost complet încercuit, Generalul Cerchez a ordonat col. Cernovodeanu să studieze terenul și intențiile turcilor, care căutau să se retragă pe cele 2 căi de acces din dreptul diviziei a II-a.

Turcii, extenuați și epuizați de foame și diferite epidemii, au depus armele la 19 ianuarie 1878 și, au încheiat un armistițiu cu armatele aliate și și-au luat obligația să părăsească Vidinul și Belogragicul, fără lupte.

Generalul Cerchez, la 25 ianuarie 1878, cu aceeași diplomatie și ținută civilizată ce a avut-o la Gruia și Plevna, după ce a anunțat încetarea ostilităților din sectorul său de activitate, a vizitat pe comandantul garnizoanei din Belogragic la Kalüdger⁸⁷. Trupele sirbești, încurajate de prezența și victoria armatei române, au apărut la 30 ianuarie 1878 la Belogragic și în alte zone militare din Balcani⁸⁸.

La 8 februarie 1878, Statul major al diviziei a II-a active, de comun acord cu Statul Major al Corpului de Vest a armatei de operațiuni, au hotărât ca în ziua de 12 februarie, trupele române să intre în Vidin.

Generalul M. Cerchez a fost numit comandant al Vidinului, păstrînd și comanda diviziei a II-a⁸⁹.

Convențiile de predare a Vidinului și Belogragicului au fost scrise în ziua de 11 februarie în limba franceză⁹⁰.

În ziua de 12 februarie 1878, la orele 9, trupele române au intrat în Vidin și cele turcești au ieșit din cetate, defilînd în fața Marelui Cartier. Izzmet-pașa însoțit de generalul Manu, trec în revistă trupele române ce înaintau pe străzile Vidinului⁹¹.

Izzmet-pașa s-a arătat foarte amabil și curtenitor, invitînd pe comandantul suprem al armatei române la un banchet.

Statul Major al diviziei a II-a s-a instalat la palatul Mitropoliei sau Episcopiei din Vidin.

Generalul Cerchez, în dubla sa calitate de comandant al diviziei a II-a și comandant al cetății Vidinului a numit pe lt. col. Cotrut, comandant al pieții din Vidin, iar pe maiorul Paraschivescu, pretor, pentru a aplană neînțelegerile dintre creștini și mahomedani⁹².

Situația aprovizionării și ordinei era destul de grea pentru că, pe lângă administrația civilă și justiția turcească, în Vidin mai era o administrație rusească și au sosit și trupe sirbești.

Generalul Cerchez, cu tact și orizont clarvăzător, a știut să inspire încredere și respect autorităților turcești, căci le-a înlesnit să plece în condițiuni bune din oraș și a respectat drepturile și munca celor rămași.

La 18 februarie 1878, Izzmet-pașa a făcut ultima vizită generalul Cerchez, iar acesta i-a întors-o a doua zi în tabăra de la Vidbod. Victoria de la Smîrdan a deschis porțile Vidinului și a grăbit încheierea păcii.

După 6 luni de activitate intensă, pe cele mai dificile fronturi, mult încercata divizie a II-a, sub comanda aceluiași comandant, se întoarce încărcată de glorie, la 28 februarie, în aplauzele mulțimii, în garnizoana Craiova.

La 1 martie, Corpul de vest, de sub comanda gen. Haralambie și la 24 martie 1878, armata de operații de sub comanda vrednicului general Al. Cernat s-au autodizolvat și ostașii acestor unități, în serii, s-au reîntors în garnizoanele lor între 31 martie și 15 august 1878.

⁸⁶ Ibidem, p. 185, M. St. M., mapa nr. 5, Inv. 1877—78.

⁸⁷ Ibidem, p. 186, M. St. M., Serv. ist., mapa nr. 5, Inv. 1877—78.

⁸⁸ Ibidem, p. 187, M. St. M. Serv. ist., mapa nr. 5, Inv. 1877—78.

⁸⁹ R. Rosetti, *Jur. operațiuni* (I. Balan istoricul div. a II-a), p. 194.

⁹⁰ Ibidem, p. 195.

⁹¹ Ibidem, p. 195.

⁹² Ibidem, p. 197.

La 28 martie 1878, generalul M. Cerchez a decorat ostașii regimentelor 4, 5, 14, 16 dorobanți, 3 artilerie, ambulanțele și Cartierul diviziei a II-a „Crucea trecerii Dunării”.

Cu acest prilej a spus: „În amintirea trecerii noastre peste Dunăre și a vitejștelor noastre fapte din cîmpia Bulgariei, s-au instituit aceste medalii, care va aminti vouă luptele ce ați avut a susține și urmașilor voștri, jertfele și vitejia voastră”⁹³.

După război, eroul de la Plevna și Smîrdan, imortalizat de pictorul N. Gri-gorescu în pinzele sale, a făcut parte din Statul Major general și a fost pînă la 1882 comandantul diviziei I-a teritorială Craiova, iar după această dată, pînă la 1 aprilie 1882, comandant al diviziei a IV-a teritoriale Iași⁹⁴.

S-a stins din viață la 12 iulie 1885, în Iași, orașul copilăriei și adolescenței sale, cu aureola unui mare erou și om de cultură, rar înfîlțit în analele armatei și literaturii noastre, așa cum reiese din medalioanele societății literare „Junimea” din Iași⁹⁵, din capodoperele multor artiști plastici, din coloanele revistei „Convorbiri literare” și altor publicații și opere literare și de specialitate⁹⁶.

Piatra funerară a generalului M. Cerchez de la cimitirul „Eternitatea” din Iași

Inimă mare și călduroasă, plină de bunătate și iubire pentru ostași, modest și simplu, generalul Cerchez a fost totdeauna bărbat al datoriei în timp de pace și la vreme de război.

Totdeauna a fost conștient că armata reprezintă sufletul și inima patriei, tezaurul cel mai de preț al acestui popor, împilat de veacuri. Toți l-au iubit, pentru că era bun tovarăș, bun patriot și ca oștean și om, s-a uitat pe sine însuși pentru libertatea și independența patriei.

⁹³ *Ibidem*, p. 218.

⁹⁴ *Anuarul oficial al armatei*, p. 22, 1879.

⁹⁵ Portretul generalului M. Cerchez se găsește la muzeul de istorie din Iași (medalionul din 1873 și 1885) și Muzeul de istorie București, sala 40.

⁹⁶ Iacob Negruzzi, *op. cit.*, p. 45, 46.

La temelia independenței statului român a contribuit cu abnegație și modestie și generalul Cerchez, numele său fiind rostit cu respect și recunoștință de generații, meritele sale față de țară fiind relevate de contemporani. Kogălniceanu afirma în anul 1882, pledînd pentru a i se da o pensie corespunzătoare: „Dacă n-a întrecut pe alții, dar negreșit n-a dat pas nici unui alt general ca să fie mai patriot, mai modest și mai brav pe cîmpul de bătaie”⁹⁷. Tot atunci, ministrul de război al vremii menționa: „„este destul să releviez numai că, generalul Cerchez este unul din ofițerii noștri care au lucrat la consolidarea organizării armatei, la progresul și instruirea ei, pregătind-o astfel la distingere pe cîmpul războiului independenței din 1877—1878 în care, cum se știe, colonelul Cerchez, comandînd o divizie a dobîndit gradul de general”⁹⁸.

A fost înmormîntat la cimitirul Eternitatea din Iași, sub același piatră de mormînt cu soția sa Elena, fiul lor Nicolae și nepotul lor Mihai.

Slujindu-și patria cu toată energia și priceperea, generalul Cerchez rămîne un pilduitor exemplu de patriotism și totodată, alături de ceilalți eroi ai neamului, un îndemn la consolidarea independenței și suveranității naționale dobîndită cu un impresionant tribut de sînge.

⁹⁷ Monitorul oficial al României, Dezbaterile corpurilor legiuitoare 1881/1882, nr. 72, din 9 (21) martie 1882, p. 1145.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 1146.

LE GÉNÉRAL MIHAIL C. CERCHEZ

R é s u m é

En récompense des services fidèlement rendus à la Moldavie et à son prince Constantin Cantemir, les Cerchez, originaires du Caucase, ont été promus à de hautes fonctions de l'Etat et ont reçu en dons des propriétés sur les vallées de l'Elan et du Prouth (Bârboși, Tupilați, Rîșești), ainsi que dans d'autres régions de la Moldavie.

Mihail Cerchez a été un descendant du commis Stephane Cerchez, originaire de la région de Fălciu. Il est né en 1839, dans la maison de ses parents Nicolae Christodulo et Elena Cerchez. Il a fait ses premières études à la maison paternelle et les a continués ensuite à l'Academie Mihăileană de Iassy.

Conformément à la tradition de sa famille, il choisit la carrière militaire, et fut enrôlé, comme volontaire, avec le grade de „cadet“, le 23 mai 1856.

Son intelligence, ses solides connaissances et ses orientations professionnelles ont attiré l'attention du prince Al. I. Cuza, qui l'a envoyé avec d'autres officiers en France, pour participer aux exercices militaires de Châlons.

Son séjour en France lui a été très profitable. Impressionné de ce qu'il y avait vu, dès son retour en Roumanie, il a continué à étudier et à approfondir les connaissances qu'il avait acquises. Il devint un officier d'élite.

Agé de 30 ans, il fut promu colonel et prit part activement aux plus mémorables combats pendant la guerre pour l'Indépendance contre les Turcs (Grivița, Plevna, Smîrdan et Vidin).

Le 28 novembre 1877, Mihail Cerchez a participé aux luttes qui aboutirent à la chute de Plevna et à la capitulation de l'armée turque et de son commandant Osman Pacha ; celui-ci lui a remis son épée, en présence des colonels Arion et Berindei. D'une voix éteinte et comblée de douleur et d'émotion, le célèbre général lui a dit : „Je capitule avec mon armée et me livra à la jeune et brave armée roumaine“.

Après de si brillants exploits, le colonel Cerchez a été avancé général de brigade sur le champ de bataille, le 1-er décembre 1877.

En cette qualité, Mihail Cerchez s'est particulièrement distingué à la bataille de Smârdan, le 12 janvier 1878. C'est lui qui a organisé et dirigé l'assaut.

Outre son activité militaire, Mihail Cerchez a eu aussi des préoccupations scientifiques, dans cadre de la Société Junimea, préoccupation mentionnées dans les annales de cette Société et dans sa revue „Convorbiri literare“.

Le général Cerchez est mort le 12 janvier 1885. Ses faits d'armes sont cités dans notre histoire militaire. „La Roumanie a perdu un général qui s'est brillamment distingué au champ d'honneur“, déclarait le commandant suprême de l'armée, dans son télégramme de condoléances.

BIBLIOGRAFIE

privind arborele genealogic al familiei generalului M. Cristodulo Cerchez

- C. Sion. *Arhondologia Moldovei*, p. 309—311, Buc., 1973.
- Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XI, p. 52 și XIV, pp. LXV—LXIX, Iași, 1912.
- Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise V*, partea a II-a, p. LXV—LXVI, Huși, 1924.
- F. Bartsch și Mihai Cerchez, *Arborele genealogic al Cerchezeștilor* (manuscris), Buc., 1976.
- M. Vasiluță. *Monoografia comunei „Dimitrie Cantemir“, jud. Vaslui*, p. 40—60 (manuscris), Iași, 1975.

Informații și documente, luate de la nepoatele generalului Mihail Cristodulo Cerchez, Elena Korné și Nicoleta I. Frastaticeanu din București, str. prof. I. Ursu, nr. 31.